

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет іноземної філології

Кафедра германських мов і зарубіжної літератури

Дипломна робота

магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ КОНЦЕПЦІЇ СВІТУ В
РОМАНАХ ДЖ. РОЛІНГ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА»**

Виконав: студент 2 курсу

Angb1-M17 групи

спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська), додаткова

спеціальність 014 Середня освіта (Мова і
література (російська))

Зелений Дмитро Олександрович

Керівник:

Абрамович С.Д., доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри слов'янської
філології та загального мовознавства

Рецензент:

Кеба О.В., доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри германських
мов і зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський - 2018 року

З М І С Т

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Історико-літературні і теоретико-методологічні проблеми вивчення творчості Дж. Ролінг.....	7
1.1. Творчість Дж. Ролінг в контексті сучасної масової літератури.....	7
1.2. Літературно-критична інтерпретація творчості Дж. Ролінг.....	20
Висновки до розділу.....	25
Розділ 2. Особливості світоглядної концепції в «Поттеріаді» Дж. Ролінг та специфіка її художнього втілення.....	26
2.1. Співвідношення християнського і магічного в художньому світі творів про Гаррі Поттера	26
2.2. Сюжет Поттеріади як художній варіант світотворення і світобуття.....	36
2.3. Предметний світ Поттеріади: особливості накладання повсякденно-побутового і віртуально-фантазійного.....	49
Висновки до розділу.....	62
Розділ 3. Жанрово-стильові особливості Поттеріади.....	64
3.1. Трансформація канонів дитячої літератури.....	64
3.2. Міфолого-язичницька складова жанрової системи.....	68
3.3. Синтез елементів детективу, фентезі і трилера.....	75
Висновки до розділу.....	78
Висновки.....	79
Список використаних джерел.....	84

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи визначається, по-перше, масовою цікавістю до творчості однієї з найбільш відомих та успішних письменників англомовного світу, що належать до шару так званої масової культури – Дж. Ролінг, а по-друге, – необхідністю з'ясувати причин цього успіху: адже, при очевидній вульгаризації постмодерністських установок та відверто комерційній орієнтації, ця авторка відбиває у своїх книгах надто складний і суперечливий процеси сучасного світу, що позначаються формулою "секуляризація культури", яка «зробила свою справу не лише в Європі, а й у світовому масштабі... йдеться, по суті, про сучасне індустріалізоване «суспільство споживання» взагалі, яке остаточно приносить культуру в жертву цивілізації» [1, с. 29]. Біблія, яка виступала протягом тисячоліть інтертекстом культури, втрачає ауру сакральності, вільно піддається критиці та переосмисленню; водночас призабуті було вітчизняні або досі невідомі чужоземні духовні системи трансплантуються в європейсько-атлантичну свідомість, загрожуючи корінній культурі повним витісненням.

Сучасну літературу та культуру взагалі характеризує розмивання державних і національних мовно-культурних кордонів, перехід у «загальносвітовий» формат. Художнє слово в умовах зламу культурної традиції, експансії глобалізації та постмодерну характеризується граничною мінливістю, відкритістю до «чужого», «сумнівного», «скандального».

Сьогодні ми спостерігаємо за розгортанням «релігійно-містичного Ренесансу», особливо на пострадянському просторі – причому, оскільки традиційні релігії являють собою доволі складні системи, то населення пішло шляхом найменшого спротиву, приєднуючись до більш простих та очевидних містико-магічних течій [20, с. 5]. При цьому масова культура, орієнтована на пропаганду саме тих цінностей, які заперечувалися в християнстві, покликана остаточно зруйнувати ту духовність, яка є кардинальною ознакою нашої самоідентифікації. До того ж, ми явно не до кінця осмислюємо наслідки руйнації біблійного авторитету, закономірними плодами якої, між іншим,

стають тоталітаристські режими з їхніми фантастично-утопічними завданнями, що обертаються для людства колосальними стражданнями. І якщо донедавна ознакою освіченості вважалося вільнодумство, сьогодні стає очевидно, що те «звільнення», яке здійснювалося під гаслами богоборства й безмежної «віри в людину», призвело не стільки до вдосконалення цієї людини та реалізації її нереалізованих потенцій, скільки до страхітливої за глибиною та масштабами примітивізації, якщо не здичавіння, до справжнього цунамі «нижчих» та хижих інстинктів, до відвертої пропаганди речей, які донедавна вважалися просто кримінальними. Отож, характерні явища масової літератури, які найбільш розгорнуто й послідовно репрезентують ситуацію, слід проаналізувати не з позицій наївного ентузіазму чи агресивного заперечення, як це часто трапляється, а у форматі руху основоположних культурних парадигм.

Об'єктом дослідження у магістерській роботі є творчість Дж. Ролінг, в якій репрезентативно використано дві найбільш поширені моделі трансформації сакральної спадщини: «неоміфологізацію» в дусі філософії New Age та «деміфологізацію» з позицій удаваного «наукового» раціоналізму.

Предметом дослідження є особливості художнього зображення дексакралізованого світу, сповненого фантазійних та магічних елементів.

Мета дослідження: визначити на прикладі творчості Дж. Ролінг найбільш характерні особливості й напрямки переосмислення концепцій та сакральних сюжетів традиційної культури в «масовій» літературі нашого часу як типове свідоцтво тих духовних процесів, які відбуваються в сучасному суспільстві.

Досягнення цієї мети передбачає постановку і вирішення таких *завдань*:

- розглянути ситуацію внутрішнього тяжіння масової літератури до християнського стрижня культурної традиції та установки на її деструкцію;
- вивчити специфіку неоміфологізації в романах Дж. Ролінг на ґрунті язичницької фольклорної традиції;
- проаналізувати особливості рецепції й трансформації біблійних та інших сакральних сюжетів у творчості Дж. Ролінг;

- описати основні імпліцитні та експліцитні прояви інтертекстуальності в романах про Гаррі Поттера;
- охарактеризувати жанрово-стильові особливості творів Дж. Ролінг.

Теоретико-методологічну основу становлять, поруч з іноземними дослідженнями кризових ситуацій в культурі ХХ сторіччя (Х. Ортега-і-Гассет, Ф. Фукуяма) та проблеми Sacrum'у в літературі (дослідження С. Аверинцева, О. Лосева, О. Богданової, F. McConnell, W. L. Reed, J. E. Brennehan, М. Вайса та ін.), і праці відомих вітчизняних вчених; зокрема тут виділено концепції С. Абрамовича та А. Нямцу, які обстоюють відповідно інтертекстуальний та компаративістичний підходи до проблеми «Біблія й художня література»; а також ґрунтовні дослідження І. Набитовича, З. Лановик, Н. Поплавської, І. Богачевської, С. Філоненко та ін. Спираємося ми й на розвідки зарубіжних та українських вчених у сфері специфіки масової культури та літератури (М. McLuhan, В. Rosenberg, D.M. White, Ю. Лотман, А. Данилюк, Л. Ємельянова, А. Костіна та ін.). Особливо цінними були праці, в яких розглядається проблема рецепції Біблії та питома вага мотивів магії у Дж. Ролінг й змови в творах і Д. Брауна (R. Abanes, D. Bell, N. Gibbs, М. Залеская, Є. Золотухина-Аболина, Л. Каніс, Є. Ларін, Д. Колберт, О. Єлісеєва, С. Кокс, Є. Чудінова та ін.). У нашому дослідженні застосовуються й синтезуються міфологічний, герменевтичний, інтертекстуальний та, почасти, імагологічний підходи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі на прикладі творчості Дж. Ролінг розглянуто проблему суперечливих стосунків сучасної масової літератури з Біблією як загальнокультурним інтертекстом, критично проаналізовано як певну репрезентативну єдність концепції буття та людини в творах Дж. Ролінг, спроби їх художнього втілення в сюжетиці, образній системі та жанрово-стильових аспектах творів.

Практична цінність дослідження полягає у можливостях використання його положень та висновків у процесі викладання курсів зарубіжної літератури та теорії літератури у вищих та середніх навчальних закладах, найперше – у

галузі вузівського вивчення історії зарубіжної літератури (основний курс, курс спеціалізації, факультатив, спецсеминар тощо).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожний із яких завершується проміжними висновками, загальних висновків та списку використаної літератури, який налічує 111 позицій.

Обсяг роботи – 95 сторінок, в тому числі 83 сторінки основного тексту

ВИСНОВКИ

1. Всесвітній успіх епосу про юного мага Гаррі Поттера, який одні визнають за «сатанинський» твір, а інші ледь не як апологію «нового Христа», примушує замислитись над концепцією Дж. Ролінг і причинами шаленого успіху її героя з особливою увагою. Хоча формально Поттеріада мала б цілком вкладатися в рамки дитячої літератури, ми стикаємося з фантастичним успіхом твору серед дорослих: адже в сучасному суспільстві західного типу активно зростає кількість «кідалтів» – дорослих, які не бажають виходити з інфантильного стану, а певні сили, що прагнуть до тотального контролю над суспільною свідомістю, охоче культивують цей «дитячий» стан душі. Тому феномен Гаррі Поттера наводить на серйозні думки.

2. Секуляризована ідеологія висунула тезу: між «релігією» і «магією» немає ніякої принципової різниці; зросла цікавість до різних магічних систем і запанував погляд: чим більш архаїчна й дикунська «духовна практика», тим ближча вона до «природи», отже – й більш «істинна». Але вшанування демонізованих сил природи, яке лежить в основі язичництва, і прагнення «керувати» ними, що є суттю магії, кардинально відмінні не лише від наукового погляду, а й від благочестя єдинобожних релігій (юдаїзм, християнство й іслам), в яких магія категорично засуджується як контакт зі сферою «нечистого». Масова ж культура, особливо в епоху інтенсивного зростання контактів між цивілізаціями, змішує усі ці протилежні духовні вектори, задовольняючи тяжіння людини «суспільства споживання» мати усе одразу й без особливого розумового напруження.

3. Проблема Поттеріади з цього погляду полягає в тому, що авторка пропонує читачеві не стільки вільний екзистенціальний вибір, скільки вибір між двома концепціями магії: білої (втіленням якої є Гаррі Поттер) та чорної (її символізує Волдеморт). Водночас у Дж. Ролінг не існує практично нічого абсолютно світлого чи абсолютно чорного. Вочевидь, що творець бестселера про юного чарівника пропонує концепцію, внутрішньо однорідну з такими

моделями язичницької філософії, як Ян-Інь, – поєднання та нероздільність Добра і Зла. Так, паралелізм в образах Гаррі Поттера та Волдеморта неможливо не помітити (наприклад, жахлива сцена майже повного злиття двох персонажів, коли до Гаррі приходять видіння, як він сам стає Волдемортом у тілі змії або історія про те, що сам Гаррі є останнім горокраксом Волдеморта, що містить частину душі темного лорда).

4. Дехто активно обстоює тезу про християнську позицію Дж. Ролінг (між іншим, як не дивно, й деякі православні мислителі й клірики), хоча, з точки зору християнина, будь-яка магія – зло. У художньому світі Поттеріади чарівник – герой явно позитивний, та водночас він несе на собі слід таємничої ініціації (слід від блискавки, що колись опалила чоло дитини; сатаністи використовують цей знак для магічного отримання влади над іншими людьми; він же використовувався як емблема СС в нацистській Німеччині). Власне, сюжетним завданням Поттеріади є апологія теургічної концепції. Кожний роман являє собою новий етап втаємничення Гаррі – сюжет Поттеріади розвивається за схемою архетипу Ініціації, а такі його характеристики, як «seeker» означають людину в пошуках секретів природи, «мага». Та з погляду християнської етики маг принципово не може бути позитивним героєм, а магія світу Дж. Ролінг принципово відмінна від магії чарівних казок, і функція фантазії тут не тільки розважальна. Романи переповнені описами магічних практик, й авторка свідчила, що спеціально в ці речі заглиблювалася. До того ж сцен несправедливості, злоби, агресії в романах вкрай багато. А основоположний християнський мотив Жертви тут специфічний: на відміну від Біблії, за Дж. Ролінг виходить, що Добро не має власної сили, воно може виступати лише поживою для темних сил, а врятувати його може хіба що «надлюдина-маг» – Гаррі. До того ж Зло тут, нехай і декларативно приречене на знищення, виглядає вельми потужно, його влада невловима й фатальна. Книги Дж. Ролінг, просякнуті ентузіазмом магічного протистояння людини світові, обходять мовчанкою питання про моральну сумнівність ідеї людського всевладдя за допомогою окультизму, й тому більш ніж оригінальні спроби з'єднати в

трактовці Гаррі Поттера ідею Христа-Спасителя з десакралізованим, людиноцентричним магізмом, який тут піднесено.

5. Людина, яка лишається поза «істинним» світом магії, у Дж. Ролінг, – недолюдок; адже справжній світ – це світ магії, а світ, в якому живуть люди (магли) – його жалюгідна подоба. Світи магів та маглів перетинаються, але ця таємниця відома частіше за все лише магам. Завдяки подібному «перемішуванню» світу маглів та магів Дж. Ролінг ніби наштовхує читача на думку, що чаклунство – завжди поруч, просто ми його не помічаємо.

6. Не цікавить авторку й «нерукотворна» Природа – характерна відверта зневага до того, що в Біблії визначено як Боже Творіння. «Скорочення» сфери пейзажного образу, зазвичай так потрібного класичному нараторові, є виразом байдужості до голосу природи та його морального насичення. Дуже характерно, що в романах про Гаррі Поттера фактично *відсутній пейзаж*: дощ, сніг чи сяюче сонце згадуються тут буквально одним словосполученням – лише, скажімо, у зв'язку з тим, хороша це чи погана погода для квідичу. Більшість пейзажних зарисовок подано «через вікно» – це погляд людини зсередини будинку, вона перебуває в реальності неначе «в батискафі», спостерігаючи чуже їй реальне життя якби через ілюмінатор. Зате у світі Гаррі Поттера присутні «зачаровані» флора й фауна, які втратили власну сутність і стали носіями демонічної, чужої душі (і часто намагаються тепер підкорити собі іншу людину). Як і в архаїчному міфі, в якому усе може перетворитись на усе, в творі Дж. Ролінг фігурують численні метаморфози. Характерне міфологічно-язичницьке вміння героя розуміти мову інших істот і, відповідно, вміння цих істот говорити. Виокремлюється тут репрезентативний образ змія, який імпліцитно присутній неодноразово і пов'язується як з Гаррі, так і з його протагоністом. Людина між цими світами радше повертається в лоно розлюдненої природи, ніж підноситься над нею, і більш ніж характерні такі постаті романів про Поттера, як *вчитель-вовкулака, велетень, відьма, привид, чарівники*, що можуть перетворюватися на тварин. Відносно нейтральні істоти цього світу (*ельфи-домовики чи гобліни*, наприклад) сусідять з відверто лихими

й жахливими потворами, на зразок *інферій* – мертвих тіл, що виконують накази темних чаклунів, *Гаргуйлій* тощо. У художньому світі романів про Гаррі Поттера воскресає світ *dies minoris* язичницьких пантеонів, переважно північної Європи, яка найдовше опиралася християнізації і в якій, власне, й визрів – з часів романтизму – непоборний неоязичницький інтерес до усього макабристичного, жахливого й нерозривно пов'язаного з тим некрофілічним комплексом, який Е. Фромм протиставляє любові до життя.

7. При цьому «рукотворні» артефакти так само мало захоплюють Дж. Ролінг, як і нерукотворна природа. У романах про Поттера й світ цивілізації, рукотворних речей, позбавлений теплоти реальної людської присутності, бо речі тут масово, перетворилися на тих чарівних помічників, про яких говорив В. Пропп, або ж на «заряджені» таємничою, ворожою енергією предмети, в користуванні якими криється величезна небезпека. Класичні магичні *помічники* героя та *чарівні предмети* цілком зберігають свою роль (*чарівні палички*, які самі обирають собі хазяїв; *світлини* та *портрети*, що розмовляють і рухаються; *книжки*, що виють, кусаються, *капелюх*, що розмовляє, співає й вирішує долю тих, хто вступає до Гогвортсу; *магічні атрибути* – ріг єдинорога, кришталеві кулі, «живі» дзеркала) тощо. До цього ж ряду відносяться й образи, запозичені зі старовинних казок і середньовічної алхімічної літератури: *плащ-невидимка* та *філософський камінь*, що перетворює ртуть на золото й дарує безсмертя тощо. Дія всіх романів побудована навколо якогось магичного предмету. Такий «речовий фон» створює враження зачарованості людини енергією бунтівних, непідвладних людині предметів, які лише мають вигляд зроблених людськими руками, але ведуть потаємне й зловісне окреме буття; предмети часто панують над людьми. Корені цього – в архаїчному дикунському *анімізмі*, що наділяв таємничими якостями усяке явище органічної й неорганічної природи і, принагідно, артефакти.

8. Певною художньою установкою письменниці стає нестримувана пристрасть до такої естетичної категорії, як Потворне, що фактично витіснило з центрального місця Прекрасне в класичній дитячій літературі. Дуже типовими

для макабрестичного світу Дж. Ролінг є образи, побудовані в принципово «антиестетичному» ключі, як, наприклад, тестрали – потворні істоти, що везуть диліжанси до Гогвортсу і побачити яких може лише людина, у присутності якої хтось помер; *дементор* – жахливий та небезпечний страж Азкабану, в'язниці світу чаклунів. Особливо цікаві макабрестичні *горокракси*, які створюються магом штучно, через розщеплення своєї душі, з наміром приховати її частинку в якомусь предметі, за межами свого тіла – вони покликані підкоряти чужу волю.

9. Дослідники бачили у романах про юного мага традиції й сучасної літературної казки, й «роману виховання», й традиційні схеми «дитячого роману». Та найперше, епос про юного мага виростає на ґрунті чарівної казки, яка є продуктом розкладення язичницького міфу в епоху християнізації. Але романи Дж. Ролінг не можна називати типовим продовженням традицій чарівної казки, оскільки в основі кожного роману – детективна історія, оздоблена елементами, характерними для жанру фентезі, це, скоріше, *детектив у фентезійному стилі*. Водночас у кожному новому романі дедалі більшу роль починають відігравати елементи *трилеру*. Отже, можна сказати, що однозначно «втиснути» твори про Гаррі Поттера в якісь визначені жанрові рамки неможливо – це специфічний постмодерністський жанрово-стильовий колаж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Біблія та сьогодення культура: Актуальні проблеми української духовної розбудови / Семен Абрамович. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 134 с.
2. Абрамович С. Біблія як форманта філологічної культури / Семен Абрамович. – К. – Чернівці: Рута, 2002. – 230 с.
3. Александров В. Кто придумал футбол, или Гарри Поттер в школе и дома / Владимир Александров // Новый мир. – 2001. – № 7. – С. 175–181.
4. Аммосов Ю. Поттер must die. Детская книга была эпосом, а эпос обернулся трагедией / Аммосов Ю. // Вопросы литературы. – 2005. – № 4. Июль-август. – С. 161–167.
5. Бережна М. В. Ономастикон романів Дж. К. Ролінг циклу «Гаррі Поттер» в українському та російському перекладах: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка / Маргарита Василівна Бережна. – К., 2009. – 20 с.
6. Брандис Е. П. Научная фантастика и художественное познание действительности / Евгений Павлович Брандис // Художественное творчество. Вопросы комплексного изучения/1983. – Л.: Наука, 1983. – С. 37–58.
7. Браун С. Гарри Поттер: волшебство бренда: [пер. с англ. М. Кусакиной] / Стивен Браун. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2008. – 272 с. – (Серия «Истории знаменитых брендов»).
8. Букалов А. Ватикан взялся за Гарри Поттера / Алексей Букалов // Эхо планеты. – 2008. – № 5. – С. 37.
9. Бэггет Д. Магия, маглы и моральное воображение / Дэвид Бэггет // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 252–274. – (Серия «Новая Эврика»).

10. Бэшем Г. Жизнь предсказанная: судьба и свобода в Хогвартсе / Грегори Бэшем // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 334-355. – (Серия «Новая Эврика»).
11. Васильева Н. И. «Литература» фанфикшн как пример современного мифотворчества / Васильева Н.И. // Experimenta Lucifera: Сб. м-лов V Поволж. науч.-метод. Семинара по проблемам классического цикла. – Н. Новгород: Изд-во Ю.А. Николаев, 2007. – Вып. 4. – С. 140–143.
12. Васильева Н. И. Сказка-бестселлер, или Почему «Гарри Поттер» должен кончиться хорошо (К проблеме фольклоризма массовой литературы) / Наталья Игоревна Васильева. – Йошкар-Ола: ЛИК ПРЕСС, 2004. – 88 с.
13. Вейз младший Дж. Е. Времена постмодернизма / Вейз младший Дж. Е. – М.: Фонд «Лютеранское наследие», 2002. – 240 с.
14. Виговський Л. А. Постмодерн як чинник трансформації функціональності релігійного комплексу / Виговський Л. А. // Мультиверсум. – 2004. – Вип. 42. – С. 134–142.
15. Волкодав Т. В. Структурно-типологические и лексико-семантические параметры литературной сказки Дж. Роулинг и ресурсы их передачи на русский и немецкий языки : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Волкодав Т. В. ; Кубан. гос. ун-т. – Краснодар, 2006. – 22 с.
16. Гаджиев К. С. Масса. Миф. Государство / К. С. Гаджиев // Вопросы философии. – 2006. – № 6. – С.3–20.
17. Галинская И. Л. Исторические и литературные источники романов о Гарри Поттере: Сб. науч. тр. / Ирина Львовна Галинская – М.: ИНИОН РАН, 2007. – 96 с. – (Теория и история культуры).
18. Глэдстайн М. Р. Феминизм и равные возможности: Гермиона и женщины Хогвартса / Мими Р. Глэдстайн // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 87–106.

19. Головкин Н.В. Лингвокультурологический аспект художественного перевода антропонимов (на материале современной развлекательной фантастики) / Головкин Н.В. // *Ab ovo*. – Майкоп, 2004. – № 5. – С. 161-162.
20. Гречишников С. Е. Магия как социокультурный феномен / С. Е. Гречишников. – Калуга : Облиздат, 1999. – 151 с.
21. Губайловский В. Чужое детство / Владимир Губайловский // *Новый мир*. – 2001. – № 7. – С. 182–186.
22. Данилюк А. І. Масова культура в контексті демократичних перетворень ХХ століття: Автореф. дис... канд. філол. наук: 09.00.08 [Електронний ресурс] / Алла Іванівна Данилюк; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2000. – 17 с.
23. Диас, Германова де Э. В. Постмодернизм и феномен массовой культуры / Диас, Германова де Э.В. // *Collegium*. – 2005. – № 21. – С. 220–227.
24. Дивел Д. и К. Извращенное рассуждение. Основа зла / Дэвид и Кэтрин Дивел // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 212–238. – (Серия «Новая Эврика»).
25. Доброницкая Т. В. Стилистико-синтаксические особенности английской детской литературной сказки : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Доброницкая Т. В. ; Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Мориса Тореза. – М., 1980. – 24 с.
26. Елисеева О. Оккультные идеи в «Гарри Поттере» / Ольга Елисеева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://samlib.ru/t/tkachew_a_a/eliseeva.shtml. – Загол. з екрану.
27. Емельянова Л. П. Соотношение философии, науки и религии: текст лекций / Емельянова Л.П. – СПб: СПбГУАП, 2000. – 21 с.
28. Еремеева С. О множественности миров / Светлана Еремеева // *Новое литературное обозрение*. – 2003. – № 64. – С. 437–441.

29. Еремина Ж. Ю. Магия как псевдорелигия в современной массовой культуре [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [//http://gask.countries.ru/?pid=89](http://gask.countries.ru/?pid=89) – Загл. с экрана.
30. Залесова-Докторова Л. Жизнь и судьба Гарри Поттера / Залесова-Докторова Л. // Звезда. – 2009. – № 12. – С. 189–195.
31. Залеская М. К. Феномен Гарри Поттера, или Разоблачения черной магии / Мария Кирилловна Залеская. – М.: Вече, 2007. – 288 с. – (История на устах).
32. Злотникова Т. С. Гендерный и возрастной аспекты архетипа современной массовой культуры / Татьяна Семеновна Злотникова // Ярославский педагогический вестник. – 2002. – № 4. – Режим доступа: http://vestnik.yspu.org/releases/novye_Issledovaniy/18_1/.
33. Золотухина-Аболина Е. Гарри Поттер и все, все, все / Золотухина-Аболина Е. // Логос. – М., 2004. – Вып. 5. – С. 235–245.
34. Зуев А. В. Гіпертолерантність як феномен масової культури / А.В. Зуев // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. — 2007. — N 34. — С. 18-21.
35. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов / Ильин И.П. . – М.: ИНИОН РАН, INTRADA, 2001. – 384 с.
36. Ионин Л. Новая магическая эпоха / Л. Ионин // Логос. – 2005. – № 2 (47). – С.156–173.
37. Канис Л. Словарь русских друзей Гарри Поттера / Лев Канис. – СПб: Имена, 2006. – 204 с.
38. Капкова С. Ю. Лингвостилистические средства выражения комического и эксцентрического в языке современной детской английской литературы и специфика их перевода на русский язык : (на материале произведений С. Миллигана и Дж.К. Роулинг) : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Капкова С.Ю. ; [Воронеж. гос. ун-т]. – Воронеж, 2005. – 24 с. – Библиогр.: с. 23–24.
39. Караваева Н. А., Козырева М. А. Литературные источники книг о Гарри Поттере: «Гарри Поттер» и сказка Дж. Макдональда «Принцесса и

- гоблины» / Караваева Н.А., Козырева М.А. // Литературоведение и эстетика в XXI веке. – Казань, 2006. – Вып. 3. – С. 86-91.
40. Киященко Н. И. Массовая культура и массовое искусство как глобальная проблема XXI века / Н. И. Киященко // Философия и общество. – 2003. – № 4. – С. 47–72.
41. Клейн Ш. Е. Зеркало Эйналеж: почему следует внять предостережениям Дамблдора / Шон Е. Клейн // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 153–172. – (Серия «Новая Эврика»).
42. Книги про Гарри Поттера – критика Маргарет Тэтчер // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nr2.ru/culture/147205.html>. – Загл. с экрана.
43. Колберт Д. Гарри Поттер: волшебные миры. Собрание мифов, легенд, удивительных фактов: [пер. с англ. Т.В. Кадаш, О.А Литвиновой] / Дэвид Колберт. – М: Росмэн, 2002. – 170 с.
44. Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. д.филос.н. / Анна Владимировна Костина; [Моск. гуманитар. ун-т]. – М., 2003. – 35 с.
45. Кравцова М. Что читают наши дети? Кто такой Гарри Поттер? / Кравцова М. – М.: Фаворъ, 2002. – 190 с.
46. Крутина Л. Б. «Гарри Поттер» – литературная сказка нового времени / Крутина Л.Б. // Мировая словесность для детей и о детях. – М., 2005. – Вып. 10. – Ч. 1. – С. 190–193.
47. Кураев А., диакон. «Гарри Поттер» в церкви: между анафемой и улыбкой / Андрей Кураев. – СПб: Издательский дом «Нева», 2003. – 128 с.
48. Кураев А. В. «Гарри Поттер»: попытка не испугаться / Андрей Кураев. – М.: Андреевский флаг, 2004. – 208 с.
49. Кургузова Н. В. Система двойников главного героя в романе Д. Ролинг «Гарри Поттер и Орден Феникса» / Кургузова Н. В. // Уч. зап. Орловского

- ун-та. – Серия: Гуманитарные и социальные науки. – 2008. – № 1. – С. 37–39.
50. Кэмпбелл Дж. Герой с тысячью лицами: Миф. Архетип. Бессознательное: [пер. с англ. А. Хомик] / Джозеф Кэмпбелл. – К. : София, Ltd, 1997. – 336 с.
51. Лановик З. *Hermeneutica Sacra* / З. Лановик. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. – 587 с.
52. Левичева Е. Метафизика «Гарри Поттера». Исследование / Екатерина Левичева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zhurnal.lib.ru/t/tkachew_a_a/levicheva.shtml. – Загол. з екрану.
53. Лексикон загального та порівняльного літературознавства: [за ред. А. Волкова]. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 636 с.
54. Липскомб Б. Дж. Б., Стюарт У. К. Магия, наука и этика технологии / Бенджамин Дж. Брюксвурт Липскомб, У. Кристофер Стюарт // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 129–152. – (Серия «Новая Эврика»).
55. Лотман Ю. М. Массовая литература как историко-культурная проблема // Лотман Ю. М. Избранные статьи: В 3 т. – Таллинн: Александра, 1993. – Т. 3. – С. 380–389.
56. Мамаева Н. Н. Гарри Поттер и английская литературная сказка / Мамаева Н.И. // Дергачевские чтения-2004: Русская литература: национальное развитие и региональные особенности. – Екатеринбург, 2006. – С. 373–375.
57. Медведева И. «Гарри Поттер»: атака на здравый смысл / Ирина Медведева // Народное образование. – 2002. – № 9. – С. 213–224.
58. Медведева И., Шишова Т. «Гарри Поттер»: стоп (попытка экспертизы) / Ирина Медведева, Татьяна Шишова. – М.: Пересвет, 2003. – 48 с.
59. Моррис Т. Отважный Гарри Поттер / Том Моррис // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе

- / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 23–43. – (Серия «Новая Эврика»).
60. Мэттьюз Г. Б. Найти платформу «девять и три четверти». Идея иной реальности / Гарет Б. Мэттьюз // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 275–290. – (Серия «Новая Эврика»).
61. Набитович І. Універсум *sacrum*'у у художній прозі (від модернізму до постмодернізму) / Ігор Набитович. – Дрогобич – Люблін: Посвіт, 2008. – 600 с.
62. Новиков В. И., Шкловский Е. А. Энциклопедический словарь для юношества / Владимир Иванович Новиков, Евгений Александрович Шкловский. Литературоведение от «А» до «Я». – М.: Современная педагогика, 2001. – 528 с.
63. Одышева А. С. Концепция добра и зла в цикле сказок Дж. Ролинг о Гарри Поттере / Анастасия Сергеевна Одышева // Мировая литература в контексте культуры: [сб. ст.]. – Пермь, 2008. – С. 75–77.
64. Одышева А. Феномен Гарри Поттера в современной культуре / Анастасия Одышева // Динамика культурной ментальности в системе гуманитарного образования XXI века. – Тюмень: Издательско-полиграфический центр «Экспресс», 2004. – С. 121–125.
65. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: АСТ: Ермак, 2005. – 269 с. – (Философия. Психология).
66. Паттерсон С. У. Может ли амбициозность почитаться за добродетель? Почему Слизерин включен в состав Хогвартса / Стивен У. Паттерсон // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 195–211. – (Серия «Новая Эврика»).
67. Печагина Т. В. Фэнтези как жанр массовой литературы (на примере романа Дж. К. Роулинг «Гарри Поттер и философский камень») /

- Печагина Т. В. // Новейшая русская литература рубежа XX–XXI веков: итоги и перспективы. – СПб, 2007. – С. 192–196.
68. Плужников А. Кто ты, мальчик со шрамом? / Алексей Плужников [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rusk.ru/st.php?idar=112748>. – Загол. з екрану.
69. Пропп Вл. Я. Морфология <волшебной> сказки. Исторические корни волшебной сказки / Владимир Яковлевич Пропп. – М.: Лабиринт, 1998. – 512 с.
70. Рабинович Е., Блюмбаум А. «Детектив напоминает нам, что почему» / Елена Рабинович, Аркадий Блюмбаум // Критическая масса. – 2002. – № 1. – С. 45–50.
71. Райкова И. Н. Книги о Гарри Поттере: фольклорные реминисценции / Райкова И. Н. // Фольклор и художественная литература. – М., 2004. – С. 271–281.
72. Ратке И. Гарри Поттер и расколдовывание мира / Ратке И. // Вопросы литературы. – 2005. – № 4. Июль-август. – С. 149–160.
73. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану / Джоан Кетлін Ролінг: [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2010. – 384 с.
74. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і келих вогню / Джоан Кетлін Ролінг: [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2011. – 672 с.
75. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і напівкровний принц / Джоан Кетлін Ролінг: [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2009. – 576 с.
76. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і Орден Фенікса / Джоан Кетлін Ролінг: [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2010. – 816 с.
77. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і смертельні реліквії / Джоан Кетлін Ролінг: [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2011. – 638 с.
78. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і таємна кімната / Джоан Кетлін Ролінг: [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2010. – 348 с.
79. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь / Джоан Кетлін Ролінг: [пер. з англ. В. Морозова]. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2010. – 318 с.

80. Сенников П. Гарри Поттер. Опасность Магии / Павел Сенников [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://harrypotter.moy.su/publ/stati/statja/pravda_o_garri_pottere_dejstvitelno_li_dzhoan_rouling_satanistka/3-1-0-4. – Загол. з екрану.
81. Сизова Н. А. Массовая культура и культурное наследие: специфика дискурса: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к. филос. н. / Наталия Александровна Сизова; [Том. гос. ун-т]. – Томск, 2003. – 22 с.
82. Силберстайн М. Пространство, время и магия / Майкл Силберстайн // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 291–312. – (Серия «Новая Эврика»).
83. Сих Д. М. Двуличие мистера Дурслея: мораль и психология самообмана / Диана Мерц Сих // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 43–69.
84. Скокова Т. А. Специфика массовой литературы в эпоху постмодернизма / Скокова Т.А. // Вестник ВГУ. – Серия: Филология. Журналистика. – 2009. – № 2. – С. 95–100.
85. Таранова А. Стратегії сприйняття масової літератури в сучасному літературознавстві / Анна Таранова // Вісник Львівського університету. – Серія філологічна. – 2008. – Вип. 44. – Ч. 2. – С. 47–55.
86. Таянова Т. А. Интеллектуальное «чтиво», или постмодернизм в масскультовой «упаковке» / Таянова Т. А. // Литература в контексте современности: М-лы II международ. науч. конф. – Челябинск, 25–26 февраля 2005 г.: В 2 ч. – Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 2005. – Ч. 2. – С. 120–122.
87. Торсуд Г. Слуги Волан-де-Морта, приятели Малфоя, друзья Хагрида: дружба в «Гарри Поттере» / Гаральд Торсуд // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 70–86.

88. Трофимова М. К. Историко-философские вопросы гностицизма / Марианна Казимировна Трофимова. – М. : Наука, 1979. – 215 с.
89. Тульчинский Г. Л. Маркетизация гуманизма. Массовая культура как реализация проекта Просвещения: российские последствия // Человек ги. Гуманитарный альманах. № 3. Антропология в России: школы, концепции, люди. – Новосибирск: Новосибирский государственный университет экономики и управления, 2007. – С. 194–216.
90. Уид Дж. Х. Волан-де-Морт, Боэций и разрушительные следствия зла / Дженнифер Харт Уид // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 238–251. – (Серия «Новая Эврика»).
91. Уоллс Д. Л. Небеса, ад и Гарри Поттер / Джерри Л. Уоллс // Бэггетт Д., Клейн Ш.Э. Философия Гарри Поттера: Если бы Аристотель учился в Хогвартсе / Дэвид Бэггетт, Шон Э. Клейн. – СПб: Амфора, 2005. – С. 107–128. – (Серия «Новая Эврика»).
92. Филиппов Л. Джоан Роулинг как зеркало мировой реэволюции / Леонид Филатов // Звезда. – 2003. – № 10. – С. 209–216.
93. Філоненко С. О. «Може, зведемо всю біологію до метеликів?» Легітимізація масової культури як об'єкта наукових студій / С. О. Філоненко // Актуальні проблеми іноземної філології. – 2010. – Вип. 5. – С. 227–233.
94. Фромм Э. Душа человека / Эрих Фромм. – М.: Республика, 1992. – 430 с.
95. Хайфилд Р. «Гарри Поттер» и наука. Настоящее волшебство: [пер. с англ. Б. Кобрицова и М. Финогенова] / Роджер Хайфилд. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 448 с. – (Серия «Маскульт»).
96. Чудинова Е. «О дивный новый мир» магии (к буму «Гарри Поттера»). Мысли по поводу / Елена Чудинова // Панорама читающей России. 2003. – № 3. – С. 17–18.

97. Шило Т. Б. «Гарри Поттер» Джоан Ролинг и детская фантастика / Шило Т. Б. // Вестник Оренбургского гос. пед. ун-та. – Оренбург, 2004. – № 2(36). – С. 57–62.
98. Шило Т. Б. «Гарри Поттер» Д. Ролинг и проблема идеала в детской фантастической литературе / Шило Т. Б. // Качество профессионального образования: новые приоритеты, системы, оценки: М-лы XXVI препод. науч.-практ. конф. – Оренбург: Изд-во ОГПУ, 2004. – Ч. 2. – С. 134–139.
99. Шустов Я. Изыди, Поттер! / Яков Шустов // Религия. – 10.07.02. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://religion.russ.ru/event/20020710-1-pr.html>. – Загол. з экрану.
100. Элгауз Е. Л. Трансформация мотива смерти в волшебной сказке в английской литературе XX-XXI вв. / Елена Леонидовна Элгауз // Пограничные процессы в литературе и культуре: [сб. ст.]. – Пермь, 2009. – С. 139–142. – (Мировая литература в контексте культуры).
101. Abanes R. Harry Potter and the Bible: The Menace behind the Magic / Richard Abanes. – Camp Hill: Horizon Book, 2001. – 275 p.
102. Bell D. The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties / [Daniel Bell](#). – Glencoe: The Free Press, 1960. – 416 p.
103. Burcar L. The splashy comeback of the fantasy genre children's literature – reinventing the myth of the «Eve woman» / Burcar L. // Interlitteraria. – Tartu, 2004. – № 9. – С. 246–266.
104. Drexler Ch., Peter T., Walser A. und Wandinger N. Leben, Tod und Zauberstab. – Minster: Lit, 2004. – 144 p.
105. Gibbs N. The real magic of Harry Potter / Gibbs N. // Time. – N.J., 2003. – Vol. 161. – № 25. – P. 52–59.
106. McConnell F. [The Bible and the Narrative Tradition](#) / Frank McConnell. – Oxford, 1991.
107. McLuhan M. Understanding media; the extensions of man / Marshall [McLuhan](#). – New York, McGraw-Hill, 1964. – 359 p.

108. Reed W. L. Dialogues of the word: The Bible as Literature. According to Bakhtin. – NY – Oxford, 1993.
109. Rosenberg B., White D.M. Mass culture: the popular arts in America / Bernard Rosenberg, David Manning White. – New York: Free Press, 1957. – 561 p.
110. Stableford B. Historical Dictionary of Fantasy Literature / Brian Stableford. – Nanham–Toronto–Oxford: The Scarecrow Press, 2005. – 499 p.
111. Vigni G. Aspettando Harry Potter. Le nuove sfide dell' editoria / Vigni G. // Vita e pensiero. – Milano, 2007. – A. 90. – № 5. – P. 101–109.